

189 YIL ÖNCE ANTALYA'DA KURULAN BİR VAKIF KÜTÜPHANEMİZ; MÜTESELLİM (MÜSELLİM) KÜTÜPHANESİ

Mürsel SÜMER*

Antalya'da bildiğimiz en eski kütüphane; «Teke Mütesellimi Kapıcıbaşı Hacı Mehmet Ağa» tarafından kurulan Mütesellim Kütüphanesi'dir. Hicri 1211 (Milâdî 1796) yılında cami ile birlikte yaptırılmıştır. Camiin güney batısında kare plânlı, kubbesi kiremitli, doğuya iki, batıya bir penceresi, bulunan, küçük ve aydınlık bir bina olan kütüphane, camiin iç avlusuna açılmaktadır. Alanı 15 metrekare civarındadır.

Müsellim Camii Kitabesi

*Antalya (Tekelioğlu) İl Halk Kütüphanesi Müdürü

Cami kapısı üstünde bulunan kitâbede şunlar yazılıdır :

Seri bevvabini âll çün oldu zübde-i Kur'an.

Bena-ı el hâc Mehmet Ağayı İbn-i Hacı Osman.

Liva-i Teke'de salar olup ba emri Sultan.

Sipehr-i bi beka nakşidüp idrak eyledi İz'an.

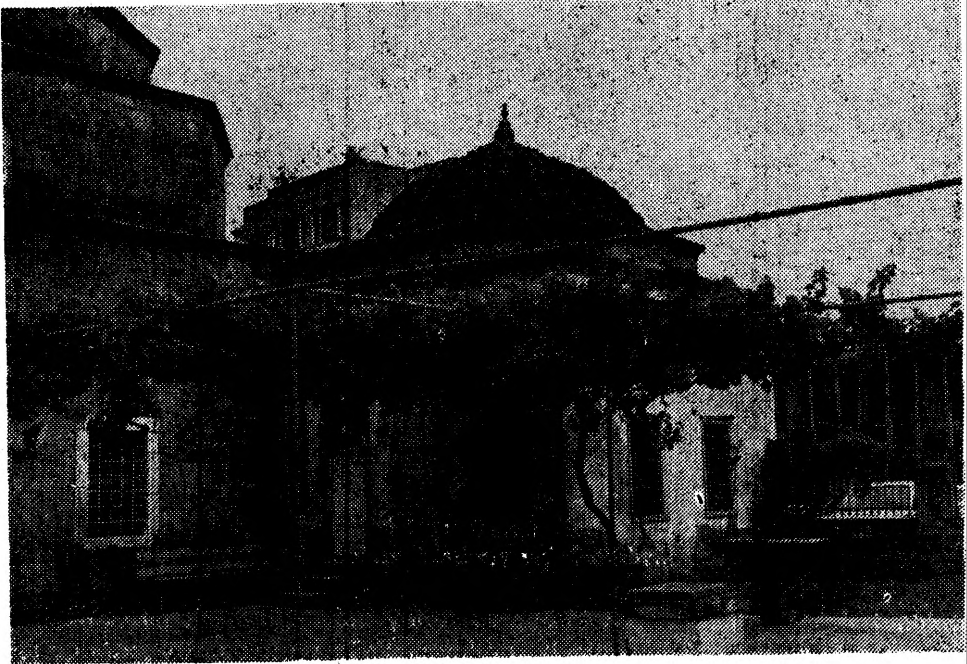
Nicedem eyleyüp niyyet vücûh-ı hayr için endiş.

Rızaenüllâh için yaptı bu ziba camii deran.

1211

Cami ve kütüphane ile mektep ve medrese için 1204 Muharremnin birinci günü, Hacı Mehmet Ağa tarafından tertip edilen vakıfname, besmele ve hamdû-u senâ ile başlamakta, vakfedilen 42 bahçe, 1 han, 3 hamam ve 40 dükkân sayıldıktan sonra, bunların kimler tarafından ve nasıl idare edileceği belirtilmektedir. Vakıfnamedeki kütüphane ile ilgili bölümü aynen alıyoruz :

«...kütüphane ve dolabını hifzetmek üzere ulemadan ve erbabı istihkaktan bir nefer kimesne hâfızı kütüp tayin ve kütübü mezkûreleri iyice hifz ve isneyn ve hamis günlerinden maada olan eyyamdan kütüphane dolaplarının kapaklarını açıp kütüp tetebbü eden ve mesail istimbati için ki-

Müsellim Cami ve Kütüphanesi

tap talep edenler bilâ cevir ve eziyet kitap ihraç ve itâ ve bade itmamil mütalâa yine dolaba vaz edip ücret ve rehin ile bir cilt kitap taşradan bir vahide verilmeyip ve iş bu mahbus dollap olan kütübün aded ve esamisini mutezammin iki kit'a mumzî ve memhûr defter olup defteri mezkûrun bir kit'ası mütevelll yedinde ve bir kit'ası camii mezkûr ittisalinde müceddeten inşa olunan medresemiz müderrisi bulunan zatın yedinde mahfuz olup ve daima nezaret ve vikâye edeler. Senede bir defa tefehus ve teharrî ederek mevcut olan kitapları defatira tatbik ve noksanı zuhur ederse hafız kütübü mezkûra tazmin ettireler.» (1)

Hacı Mehmet Ağanın bu kütüphaneye, tamamı yazma olmak üzere 501 cilt kitap koyduğu 1220 hicri senesinde yazılmış ve kendi mühürüyle mühürlenmiş olan kütüphane fihristinden anlaşılmaktadır. Bu fihristin baş tarafında : «Sahibilhayrat ve ragibuihasenat seri bevvin dergâhı âli saa-

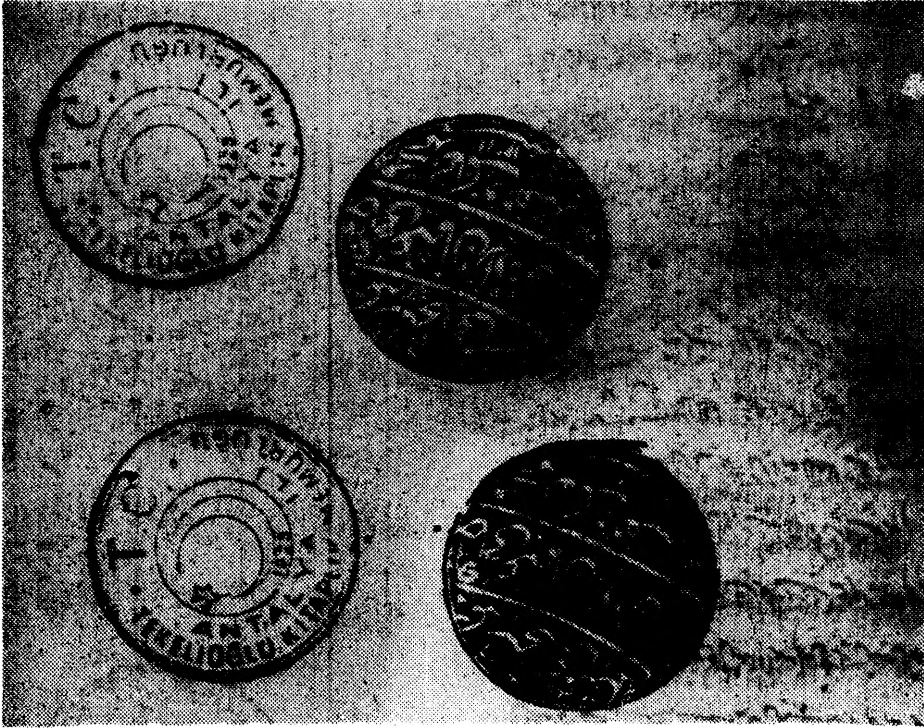

Teke Sancağı, Mütesellimi Hacı Osman Zare Hacı Mehmet Ağanın kitaplara basılmış vakıf mührü.

(1) Erten, Süleyman Fikri, Tekelioğulları, Hüsnütabiat Basımevi, 1955, 17. s.

detlû elhac Mehmet Ağa hazretlerinin tertip ve camil şerif derununa ve dollap tâyin olunan kütübün alelesami adedinin defteridir ki berveçhi ôti zikrolunur. Tahrlren fi evaill Muharrem lisene İşrin vemieteyn elf .—1220.»

Bilâhare Hacı Mehmet Ağa zamanında aynı fihriste 88 cilt kitap daha ilâve edildiği görülmektedir. 1231 hicri yılında yazılmış başka bir kütüphaneye fihristinde de şöyle bir yazı vardır: «Medine I Antalya'da Elmalı mahallesinde merhum elhâc Mehmet Ağa bina eylediği camii ittisalinde vaki kütüphane derununda mevcut olan kütüphanelerin esamileri hâîâ Teke ve Hâmit Sancaklarına sayeandaz olan devletlû, ir zyetlû Mehmet Vahid Paşa yesserehullahu mayurid ve mayeşa efendimiz hazretlerinin idareî aliyeler ile tahrir olunan esamiî kütüp defteridir ki berveçhi âti zikrolunur. Tahrlren fi evaill minşehri saferulhayr minşuhur minsene ihda ve selâsin ve mieteyn ve elf. 1281.» Bu fihristte de 728 cilt kitap mevcuttur.

Teke Sancağı Mütesellimi Hacı Osman Zade Hacı Mehmet Ağanın kitaplara basılmış vakıf mührü.

Başlangıçta Mütesellim yahut Müsellim Kütüphanesi olarak tanınan kütüphane, kurucularına «Tekelioğulları» denilmesinden dolayı olsa gerek, sonraları «Tekelioğlu Kütüphanesi» diye adlandırılmıştır. Eski Antalya müf-

tülerinden rahmetli Osman Çandır Efendi'den aldığımız bilgiye göre bu kütüphanede Hafız-ı Kütüp olarak en son görev yapan Perişanzade Hacı Mustafa Efendi'dir. Birinci Dünya Harbi yıllarında (1914 — 1918) bu görevde olduğu bilinmektedir.

Antalya Müzesi'nin kurucusu ve ilk Müze Müdürü olan Süleyman Fikri Erten bu kütüphanenin son zamanlarını şöyle anlatmaktadır: «1 Temmuz 1340 tarihinde (M. 1922) Müze için yazma kitaplar toplattırılmağa teşebbüs edildi ve metrûk bir halde bulunan Tekelioğlu Kütüphanesine vaziyet edilerek acınacak bir halde kalan kitaplar Müzeye nakil ve haricîten de parasız kitap toplamak suretiyle bir kütüphane dahil tesis edilmiş ve (Tekelioğlu Kütüphanesi) ismi verilmiştir. Halihazırda 1 000 küsur cilt yazma olmak üzere kütüphanede 3 491 kitap ve 2 270 adet mecmua vardır.»

1945'lerde bulunduğu binanın restore edilmesi gerekince, kitapları bir devlet kütüphanesi olan Millî Kütüphaneye aktarılmış ve böylece mevcudiyeti resmen sona ermiştir. Ancak, bir kadirşinaslık örneği olarak birleşen bu iki kütüphaneye «Tekelioğlu» adı verilmek suretiyle ismi günümüze kadar yaşatılmıştır.